

811.163.41'373.2

821.163.41.08-32 Братић Р.

<https://doi.org/10.18485/sj.2023.28.1.13>**МИХАИЛО М. ШЋЕПАНОВИЋ***Универзитет у Београду
Филолошки факултет

Оригинални научни рад

Примљен: 20.12.2022.

Прихваћен: 14.02.2023.

БРАТИЋЕВ МИТСКИ БИШ

У раду се, на основу ексерпираних примјера из књиге *Најлепше приче Радослава Братића*, прати ојконим *БИШ* у контекстуалној равни, затим његова рецепција у књижевној критици и, на крају, предлаже семантичка подлога овог ауторовог тајанственог ојконима. На основу граматичке, прецизније морфонолошке анализе показује се да се ојконим, на хипотетичкој равни, може повезати са одговарајућом антропонимском базом.

Кључне ријечи: Радослав Братић, ономастичка анализа, топоним, ојконим, антропоним, поетоним, *Биш*.

1.

Својим књижевним опусом¹ као и његовом рецепцијом у науци о књижевности² Радослав Братић (1948–2016) је значајно обиљежио спој последњих

* mihail.scepanovic@gmail.com

¹ Р. Братић је објавио романе: *Смрт спаситеља* (1973; касније објављен као *Смрт спасиоца* 2008), *Сумња у биографију* (1980, 1981, 1993), *Трг соли* (2002) и књиге приповиједака: *Слика без оца* (1985, 1986, 1992), *Страх од звона* (1991, 1992, 1993, 2000), *Зима у Херцеговини* (1995, 20001), књигу из поезике читања *Шехерзадин љубавник* (1996) и књигу есеја и приказа *Писац и документ* (2000).

² О Братићевом књижевном дјелу писала су значајна имена наше науке о књижевности, између осталих и: Светозар Кољевић, Бранко Летић, Јован Делић, Радивоје Микић, Мирољуб Јоковић, Марко Недић, Рајко Петров Ного, Дејвид Норис, Сања Мацура, Јован Пејчић, Ранко Поповић, Владислава Рибникар, Николај Тимченко и др.

вјекова. Истина, већина његових дјела настала је у другој половини прошлог вијека, али су каснија појединачна издања, и *Дела Радослава Братића* (2008), везана за прву деценију овог вијека.³

Како у науци о књижевности, тако и у науци о језику Братићев књижевни израз није остао незапажен. „Готово да нема критичара који је о Братићевим причама и романима писао а да није као једну од најбитнијих позитивних карактеристика истакао баш – његов језик.” Ово подвлачи М. Ковачевић и додаје: „Али међу тим критичарима скоро да ниједнога нема који је покушао да ту тачно уочену карактеристику и егзактном језичко-стилском анализом и поткријепити. Ваљда због тога што је сваком читаоцу Братићевих прича и романа она самоочигледна. А можда и зато што се није лако из језичко-стилског Братићевог богатства одлучити за оно најупечатљивије и најсуштственије. Лакше је читаоцу само скренути пажњу – па нек он сам с ужитком прави вриједносну хијерхизацију у позитивном суперлативу као општој и готово општеприхваћеној (пр)оцјени Братићева језика и стила” (Ковачевић 2012: 186–187). Аутор кога смо цитирали дао је, свакако, скоро, најопсежнију студију о Братићевом стилу и језику. У завршним ријечима ове студије Ковачевић подвлачи: „Гледано из угла читаоца, главна би се одлика Братићевог стила могла сажети у синтагму: *изненађење познатим*. Сваки језички елеменат узет понаособ познат је читаоцу, али комбинација тих елемената и на реченичном и на микротекстуалном и на макротекстуалниом плану јесте специфично Братићева, јесте оно што се може именовати Братићевим стилем, и што ће као такво – више смо него сигурни – и бити препознато и запамћено у српској филологији и стилистици” (Ковачевић 2012: 226). Ово је (све)обухватнији приступ Братићевом књижевном тексту, мада су и познати српски филолози посветили пажњу Братићевом језику, или прецизније појединим строго омеђеним тематским оквирима.⁴ Некако је заобиђен један изузетно упечатљив лексички слој у Братићевом прозном писму. А то су ономастичке јединице, које свакако траже обухватнији аналитички приступ.

2.

У једном свом осврту на топониме у Братићевој прози записао сам да је „топонимија Херцеговине кћачки упредена у Братићев књижевни израз”. То је и сам у својим есејистичким текстовима потврђивао у више махова. У беседи

³ Године 2012. су издавачке куће „Просвета” и „Филип Вишњић”, под уредништвом Јована Јањића и Дејана Мاستиловића, објавиле књигу „Књижевна и научна рецепција Братићевог дјела” у којој су се нашли најзначајни текстови посвећени дјелу овог писца.

⁴ Поред М. Ковачевића, о језичким особеностима књижевног текста Радослава Братића писали су, између осталих, и: Симић (2017), Бабић (2014), Танасић (2013), Куљанин (2019), Мишић (2014), Милошевић (2017), Шћепановић (2020).

поводом примања Ћоровићеове награде за роман *Трг соли*, Братић је у тексту под насловом *Завичај је лична карта писца* записао: „Завичај је писцу место рођења, као језик који говори и пише. И када се у сваком месту осећа као грађанин света, место рођења је лакмус папир на којем се свака лаж одмах прозрје и види. Завичај има решетку на бунару која одваја муљ од воде – бистрице” Само у Завичају писац налази хиљаду сита и решета која реч може просејати (Братић 2003: 37). „Братић чак апелатив *завичај* преводи у оним и пише га великим словом... Братић је скоро све своје књиге написао у Београду, али је у Београд донео са собом и своју Херцеговину” (Шћепановић 2020: 239–240). Приказ херцеговачке и не само херцеговачке (микро)топонимије и њене инкорпорираности у Братићев књижевни израз дали смо у цитираном тексту. А у закључној напомени је остала и хипотеза „да и они топоними који нијесу карактеристични и препознатљиви у датом микроареалу творбено-семантички су у складу са граматичком структуром српског језика... То смо показали, а и додатно ћемо образложити у прецизном оцртавању морфонолошких шавова у настанку тајанственог Братићевог ојконима *Биш*” (Шћепановић 2020: 260).

За ову тему је било и личних разлога, мада сваки ономастички приступ замагљеном ониму за истраживача представља изазов. Наиме, специфичност ономастичких јединица и њихове функције у књижевном тексту постаје нека врста приоритета у изучавању ономастичке лексике у књижевном тексту, као задатак *поетске ономастике*, односно *ономопоетике*. То даље значи да предмет изучавања поетске ономастике представља одређену врсту трансформисања онима у – *поетониме*. У јужнословенској ономастичкој терминологији овог термина скоро да и нема⁵, мада је он добрано одомаћен у источнословенској ономастичкој терминологији, али је и тамо имао свој развојни пут.⁶ Према Калинин (1999: 97), у нашем прилагођеном преводу, поетоним не представља стварну слику онима и нема номинативну, идентификационо-диференцирајућу

⁵ В. *Основен систем и терминологија на словенската ономастика* (ред. Б. Видоески), Скопје 1983. У Редакцијском колегијуму су били: Ф. Безлај (Љубљана), М. В. Бирило (Минск), В. Бланар (Братислава), Б. Видоески, одговорни уредник (Скопје), Т. Витковски (Берлин), Ј. Заимов (Софија), Х. Јенч (Будишин), М. Караш (Краков), В. Михајловић (Нови Сад), В.В. Нимчук (Кијев), Ј. Незбедова-Оливова, К. Олива (Праг), Н. В. Подољскаја, А. В. Суперанскаја (Москва), П. Шимуновић (Загреб), В. Шмилауер (Праг). За нас је занимљиво што у редакцији нема потписа Д. Брозовића због кога је, према усменом саопштењу Мирослава Николића, седница Редакције каснила цео дан док Брозовић „долети” из Загреба. Због тога је, очито, српскохрватска ономастичка терминологија, без опримерења, примарно дата у загребачкој варијанти српског језика, па смо је добили у предговору у лику *Osnovni sustav i terminologija slavenske onomastike* (стр. 35).

⁶ Терминолошки се предмет поетске ономастике различито означавао, и као: *књижевни оним* (Фоњакова), *поетско име* Н. В. Подољскаја, *фиктоним* (А. В. Суперанскаја), и *поетоним* (Н. В. Подољскаја; В.М.Каликин). Наталија Бадмировна Подољскаја (1988) је у свом *Речнику руске ономастичке терминологије* оставила, мада у загради, терминолошко решење: *поетско име (поетоним)*. Касније је В. М. Калинин (2008) термин *поетоним* са функционално стилских аспеката теоријски образложио.

функцију, већ представља умјетнички одраз дате стварности утемељен на комуникационом каналу писац – читалац у широком етноисторијском и културолошком контексту. Тада је тек умјетничка замисао писца, као дар читаоцу, и реализована. А све је ово лингвостилистичар М. Ковачевић сажео у синтагму „изненађење познатим” као једну од главних одлика Братићевог стила. То је довољно потврђено у рецепцији наше књижевне теорије и критике.

3.

Себи смо поставили задатак да покушамо одгонетнути како нас је то Братић, ковачевићевски речено „изненадио познатим” *ојконимом* → *поетонимом* БИШ.

За потребе овог прилога ексцерпирани су *Најлепше приче* Радослава Братића (НП), и дијелови књиге приповиједака *Страх од звона* (СОЗ) уз ужу контексталну раван:

Слика без оца

Шта онај мали по вас дан пјева?’ виче Шпиро, чије је уво поклопило *цијели Биш* (НП, 40).

Гвожђа за лисицу

Цијели Биш је заударо на ракију лозовачу (НП, 53).

Овако је било кад су усташе *удариле на Биш* и заклале и дијете у бешици! (НП, 56).

Око Биша, предвођени управником Шпиром, свуда поставише гвожђа за лисице, да се жив створ не може извући ни проћи (НП, 58).

Послужитељево звоно

Послије је причао да је видио право ђавола с три ноге који је узлетио под облаке, и да он више неће у *Биш* носити пошту (НП, 87).

Пад авиона

Из мрака прилази Блажо Врана који је први у *Биш* донио вијест о капитулацији фашиста и ослобођењу земље (НП, 110).

Цијели Биш за два дана доби изглед авионске базе која се припрема за рат (115).

Огледало

Одсијава се као никад нова цеста која се нагло помаља и улази у *Биш* ударајући право у Угљешину кућу, као да ће је одмах срушити (НП, 118).

Тако ремете муклу тишину и одбијају вукове који би усред бијела дана могли залутати и проћи *кроз Биш* као кроз пусто гробље (НП, 119).

Изгледа да је звоњава најавила непознатог госта који се помаља и стиже у Биш (НП, 119).

Тако је у Биш по први пут стигла најчуднија справа од свих, дуга и широка, да су је једва унијели у кућу – велико огледало (НП, 123).

Кобила Зека рже у ноћи

Кобила је рзала и јурила, боље рећи вршталала, таман као када у Биш доведеш младу из Лике, да је једва укротише и смирише (НП, 158).

Шта ћемо ако се болест прошири на *цијели Биш*, а затим све до Гацка и Стоца (НП, 167).

Свађа

Тако су и праунук и унук и син могли бити браћа. А да је још прије битке на Косову нека Бишовка рекла: 'Нећу!' и од тада тај обичај престаде (НП, 174).

Када је смрт била тако близу

Да ми је неко рекао да ће се *усред Биша* ископати зидине Троје и ово мјесто постати најпосећеније на свијету, или да ће пресушити Јадранско море, или да ће многи схватити да задружни управник Шпиро – виши од Стаљина и Черчила заједно – Није Бог већ пролазни роб власти, прије бих повјеровао, него да ће во Гргура Пелина почети да риче и да се боде (НП, 208).

Дјечак који је за све био крив

... упита Ринда, иначе звонар у *Бишовској цркви* (СОЗ, 15).

Бистра је вода у Требишњици

... тако *бишовска прича* каже да ће их сваки трговац и поповски и далматински и имотски гадно прећи (СОЗ, 71).

Страх за Јакова или страх од звона

Од свога рођења Димитрије никада и никуд не крочи *из Биша*... За њега је Биш *центар овог и оног свијета*: сваки камен, најзакржљалије дрво, усахли извор, пред њим се отварају и говоре нам шта смо били и какви смо данас (СОЗ, 192).

Узалуд је звонар *бишовске цркве* вукао звона, била су лијена и промукла. звук се изван црквене порте није могао чути, одмах се видјело да ће се неко чудо догодити (СОЗ, 193).

Крон је прогутало сву своју дјецу, а Зевса је спасила мајка која га је родила кријући, баш као и тебе, Јакове, мајка роди кријући. И ми потичемо од те лозе. *Његов брат Посејдон био се заљубио у дјевојку из Биша, али она није хтјела да га погледа. Зато се наљутило и од нас одвукао море чији је господар постао* (СОЗ, 195).

Пропланак Стрменац, изнад Биша, био је омиљено мјесто Сандаља Хранића и његове жене Јелене, Лазареве кћери... (СОЗ, 196).

Овдје је живио бог вегетације и плодности Адонис. Посвађао се с једним чобанином из Биша и побјегао без трага и гласа (СОЗ, 197).

Знате ли ви да се на гувну Микетића породила Аполонова мајка и да је *цијели Биш* тада био у цвјетању и бујању. Исто као што се Јешна породила на гувну (СОЗ, 198).
У Милијиној кући некада је становао и бог Ерида, божанство неслоге. Зато се *ми Бишани* данас толико свађамо и инадимо (СОЗ, 204).

Аналитички приступи понуђеној грађи за ишчитавање могу кренути у два правца. Оним *Биш* можемо посматрати и сагледавати и као *ојконим* (име насеља) и као *поетоним* (умјетничка транспозиција онима). Први задатак, примарно, припада ономастици. Други – књижевној теорији, строжије стилистици. То значи да ономастику интересује како се одређени оним, у овом случају ојконим, „сналази” у граматичкој структури српског језика. И на парадигматском и на синтагматском плану. Оно што је јасно је да је писац свој ојконим уградио у морфолошку структуру језика којим пише. Оним/ојконим *Биш* има парадигму *Биш*, *-а*, *-у...*, дакле промену као именице мушког рода на сугласник. Даље, има своје етнике *Бишовка* – *Бишовац* и ктетик *бишовски*. Видимо да писац остаје веран дијалекатској бази очувања наставка *-ов* иза основе са дугим акцентом на палатал (Вуковић 1940, Пецо 1964, Станић 1974).

Када је реч о *поетониму* Биш, који је тренутно ван наше тематске омеђености, њега су се, индиректно, дотакли књижевни критичари и теоретичари. Прије свих и најексплицитније у тексту Љубише Јеремића, који је у Додатку књиге *Страх од звона* под насловом *Венац приповедака Радосава Братића* закључио: „Отуд је ... главна вредност и велика тајна Братићеве приповетке ... у налажењу начина да се приказивање једног веома суровог оокрајка Балкана и Европе, једног грубог менталитета, једног света свег од страдања и патње и осуђеног на свеколику оскудицу, изнутра преобрази у светлу, чак и љупку уметничку визију. Оваква визија, међутим, садржи и дубљу, апокалиптичну димензију, јер је та Херцеговина, тај Биш, ако и *јесте преобразен у средиште света митова и легенди* [курзив наш!] – ту су и Витлејем и Косово, и Атина и Цариград, и Рим и Вавилон. Само ко умије да види – пише Братић у *’Страху од звона’*” (Јеремић 2008: 231). Васа Павковић је свој осврт на Братићеву књигу *Страх од звона* унасловио „Митско село Биш”. Гојко Божовић наводи да „Братићеве наратори постају очевици света тако што у митским просторима Биша препознају све што је било и што је могло да буде” (2013: 17).

На који је начин Братић успио да свој Биш – како рече Јеремић преобрази у средиште света митова и легенди, књижевна критика и лингвостилистика је показала. А нама остаје да се дотакнемо Братићеве тајне. Ту, прије свега, мислимо на мотивацију настанка самог ојконима *Биш*, и његову утемељеност у речнички корпус категорија српског ономастикона. Раније сам очекивао „пречицу”, и да ће ми сам аутор открити тајну⁷ и одговорити на питање откуд

⁷ Морам признати да ме за Р. Братића везује деценијско дружење. Припомагао сам му у припреми часописа *Нова Зора* за штампу, од почетка његовог уредниковања све док га болест

Биш и зашто баш *Биш* и... Аутор ме тада са загонетним осмјехом упутио на своје аутопотечно штиво.

Припремајући се за ову тему требало се и ослободити питања да ли уопште треба загревати по Братићевом тајном митском ојкониму. С друге стране је била чињеница да је писац врстан познавалац свог језика и посебно његове дијалекатске подлоге што је ипак упућивало на траг да је имао ослонац да одабере баш дату реч. За ову накану пресудио је пишчев текст *Уметник као изданак својих јунака* у коме Братић недвосмислено пресуђује да је сликару Бају Луковићу:

„било суђено да својом руком размакне митску завесу које се публика често плаши... Знао је Луковић да се сликар баш као и писац, увек огледа у своме делу. И да сваки уметник свог јунака облачи у своје одело. Када је са Ђокондиног лица свукао вео, имао је шта видети. Синуо је Леонардов аутопортрет. То могу урадити само даровити, смели, и они који имају бар мрву провиђења...

Бајо Луковић има симболично име и презиме. Луковић у себи носи моћ лековитог лука којим се издају ране. И бели и црни лук су заштита од болести и злих сила, моћно изазивају у очима сузе са којима се меша ново откриће. У Леонардовом завичају бели лук је симбол бесмртности, а у Бајовом крају то је биљка видовитости. Бајо је симбол бајања, а уметност то увек јесте. Заваравање крвникове руке и одгајање неминовног краја. Бајати могу само речити и луцидни” (Братић 2008: 347).

„Свака полемика ономастичара с писцем у осврту на цитирани одељак водила би у излишност и на штету ономастичара. Наиме, тешко је и помислити да Братић није био упознат са чињеницом да је лично име Лука/Луко, са свим својим каснијим творбеним ликовима, у српски именослов ушло као име једног од четворице јеванђелиста (Грковић 1977, Шимундић 1988) из латинског преко грчког језика, а да је име *Бајо* постало као хипокористик од апелатива *брат* из родбинске терминологије, или као скраћено име, хипокористик од двоосновинских старосрпских имена типа: Тислав, Братољуб, Бајислав, Братислав и сл. Писцу је, очито, било потребно да симболиком имена, покаже генијалност открића, ослањајући се на асоцијативни план имена” (Шћепановић 2020: 238–239). Другим ријечима, у претходном примјеру оними, антропоними у пишчевом тумачењу мијењају свој изворни план садржаја јер су одређени ауторовим моделом тумачења.

Још је занимљивије ауторово оригинално тумачење митског ојконима *Биш*. Његово „објашњење” сам, по препоруци (в. фусноту 7), пронашао у аутопоетичкој књизи *Шехерезадин љубавник*. У разговору са имагинарним читаоцем (ШЉ, 177) писац нам оставља занимљива промишљања:

није опхрвала и смрт пресјекла. Једном приликом сам га баш запитао откуд се сјетио *Биша*. Што није узео *Шиб*, па да га повежем са *шиба*, *шибље*, *шибати*, него је ишчупао слог из *Требишњице*... Загонетно ми се осмјехнуо и додао, баш овако: „Не читаш. Дао сам ти књиге. Све објаснио у *Шехерезадином љубавнику*, како сам знао. Ти поправи ако ти се не допада.” Прешли смо на другу тему.

ЧИТАЛАЦ: Зашто се место радње твојих приповедака зове Биш. Читао сам шта су критичари писали. Нашао сам једно овакво објашњење – Прво слово места Биш је прво слово презимена аутора. *Ш* је последње слово у писму, симбол коначног. *Б* се бори против *ш*, бесконачно против коначног. Иако слово *и* жели да их приближи и веже. Знаци симболизују синтезу и Свето тројство, као и веру и љубав и наду. Ту су Сунце, Месец и земља, као прошлост, садашњост и будућност. Од три су потекли сви бројеви. *Б* и *ш* су крст, цела азбука без почетног знака. Биш је синоним пишчевог места рођења – Брестике, нестварно симбол стварног. Шта кажеш?

ПИСАЦ: Веома занимљиво.

Оно што је главна функција онима у језику, номинативно – идентификацијска, у књижевном тексту прелази у функцију *обликовања текста*. Другим ријечима властито име у овом случају организује текстуални простор ослањајући се на снагу макроконтекста. И то је један од путева преласка ојконима у поетоним. Претходни одељак из Братићевих ријечи то више него очигледно показује.

4.

„Књижевни језик Радослава Братића – подвлачи Мирољуб Јоковић – показује да су узроци садашњих догађаја углавном скривени у прошлим, он указује на подмуклост архетипског, на сукоб садашњости, историје и митологије” (2013: 153). За нас остаје питање на који је начин из подмуклости архетипског могао Братић „сковати” свој Биш. Дакле остављамо његову поетску функцију и крећемо у покушај осветљавања његове граматичке загонетке ономастичким путем. Позивамо у помоћ, прије свега, речничку грађу на ширем плану. Прво дијалектолошку. У Речнику косовско-метохијског дијалекта Гл. Елезовић биљежи: „*Бишевац*, *Бишевца* м. а) презиме једне српске породице у Вучитрну, без сумње по имену села *Бишево*, у беранском срезу, одакле се ваљда некад доселила. – б) презиме једне српске породице ун с. котору у срезу дреничком” са потврдом из Рјечника ЈАЗУ. Дакле, добијамо потврду о презимену ојконимског поријекла. За коренску реч *биш* немамо потврда. Ваља нам кренути кроз векове. Милица Грковић у књизи *Имена у дечанским хрисовуљама* доноси у регистру антропонима и патронима име у фонетском лику *БИСЬ*. Између три категорије по којима су сврстана имена: словенска, хришћанска и остала, уз име *Бись* стоји одредница „остала”. Ауторка напомиње „да су једини проблем представљале хибридне форме и хипокористици за које се не може тачно утврдити да ли су настали од словенских или несловенских имена” (Грковић 1983: 155). Сад је јасније зашто је дато име остало без прецизнијег поријекла. Ипак драгоцјен податак који је оставила М. Грковић из времена Немањића. Из истог временског периода добијамо податке о презименима *Биш* (1398), *Биша* (1385), као и презимена из новијег пописа *Бишевац*, *Бишевић*

(Кучи и другдје) (Миљанићи 2002: 47). Са теренских истраживања записали смо ојконим *Бишина* у општини Милићи, Република Српска, истоимено село је познато и у Невесињском крају. Са творбеног аспекта посматрано препознатљиви су морфонолошки шавови *Биш+ев/ов* и *Биш+ина*. Очигледна је и њихова посесивна структура. Основински елеменат *Биш* колико-толико не улива неизвесност да је по сриједи хибридни реликт, попут језичке окамине тамна постања. Стога се везујемо за хипотезу да је овдје ријеч о словенској, старосрпској антропонимској бази из немањићког времена. Топономијски контекст нам нуди ојконим *Љубиш* „село југоисточно од М. Чиготе и Муртенице у подножју Златибора” (Ђурић 2008: 185), које је постало познатије и као место рођења српског песника Љубивоја Ршумовића. Фонолошки лик ојконима *Љубиш*, са краткоузлазним акцентом на првом слогу и поста акценатском дужином, даје нам могућност реконструкције старијег акценатског лика са дугосилазним акцентом на последњем слогу, а тада је акценат омогућио ново скраћивање већ скраћеног антропонима?!

М. Грковић нам је донијела фонетски лик *БИСЬ*. Сад се показује колико је неопходна апсолутна поузданост у преношењу извора. Антропоним је дат са старим посесивним суфиксом (ь) (Маројевић 1982: 89–90) који је палатализовао финални сугласник *С*, који се затим палатализован и читао као *Ш*. Међутим, ово *С* нам нуди увид у другу антропонимску основу *Слав*, из које се сугласник перинтеграцијом заједно са спојним вокалом спојио са претходном основ *Љуб*, што би значило да се Братићев ојконим/поетоним *Биш* „излегао” из старосрпског двоосновинског имена *Љубислав*. Од немањићког времена, кроз вјекове је антропоним, надимачни хипокористик, постао ојконим (Бишево, Бишина), па опет трансонимизацијом антропоним, презиме *Бишевац*, *Бишевић*, а затим поново постао, у Братићевој прози, ојконим/поетоним – Братићев *БИШ*.

Извори

- НП:** *Најлепше приче Радослава Братића* (избор и предговор Рајко Петров Ного), Београд: Просвета, 2003.
- СОЗ:** Радослав Братић, *Страх од звона*, 6. издање, Билећа, Земун: Просвјета, АМД Систем, 2008.

ЛИТЕРАТУРА

- Бабић 2014:** Миланка Бабић, Књижевноумјетничке иновације у семантичком пољу лексеме *ђаво*, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 43/1, 263–267.
- Божовић 2013:** Гојко Божовић, Шехерезадин љубавник у: *Други о Братићу*, приредио проф. др Мирољуб Јоковић, Београд: Просвета, Филип Вишњић.
- Вуковић 1940:** Јован Вуковић, *Говор Пиве и Дробњака*, *Јужнословенски филолог*, XVII.
- Грковић 1977:** Милица Грковић, *Речник личних имена код Срба*, Београд: Вук Караџић.
- Грковић 1983:** Милица Грковић, *Имена у Дечанским хрисовуљама*, Нови Сад: Филозофски факултет у Новом Саду, Институт за јужнословенске језике.
- Ђурић 2008:** Томислав Р. Ђурић, *Надимци и њихово порекло*, Ваљево: „Штампарија Топаловић”.
- Јеремић 2008:** Љубиша Јеремић, *Венац приповедака Радослава Братића*, у: *Страх од звона*, (Додатак), Билећа, Земун: Просвјета/АМД Систем.
- Јоковић 2013:** Мирољуб Јоковић, Тајанствена тачка, у: *Други о Братићу*, (ур. Јован Јањић и Дејан Мاستиловић), Београд: Просвета, Филип Бишњић, 138–155.
- Каликин 1999:** Валерий М. Каликин, *Поетика онима*, Доњецк: Југо-Восток.
- Ковачевић 2012:** Милош Ковачевић, О Братићевом стилу и језику, у: *Књижевна и научна рецепција Братићевог дела*, (ур. Јован Јањић и Дејан Мастиловић), Београд: Просвета, Филип Вишњић, 186–226.
- Куљанин 2019:** Сања Куљанин, Богатство језика у Братићевој *Зими у Херцеговини*, у: М. Ковачевић (ред.) *Значај српског језика и књижевности за очување идентитета Републике Српске*, V, Српски језик и књижевност у БиХ и Србији, Пале: Филозофски факултет универзитета у Источном Сарајеву, 107–122.
- Маројевић 1982:** Радмило Маројевић, Прасловенска *adiectiva possessiva* типа *Tvorimiričъ* (од патронима *tipa Tvorimiričъ*) њихова судбина и трагови у словенским језицима, *Јужнословенски филолог*, XXXVIII, 89–107.

- Миљанићи 2002:** Вукота Миљанић и Аким Миљанић, *Презимена у Црној Гори* (рец. Драго Ђупић, Мато Пижурица и Тадија Ераковић), Београд: Београдска књига.
- Мишић 2014:** Биљана Мишић, *Стилски маркиране јединице у 'Слици без оца' Радослава Братића*, у: М. Ковачевић (ред.), *Значај српског језика и књижевности у очувању идентитета Републике Српске*, III, Слика Босне и Херцеговине у дјелима савремених писаца Републике Српске, Пале: Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву, 321–334.
- Пецо 1964:** Асим Пецо, *Говор истичне Херцеговине*, СДЗб, XIV/1.
- СДЗб:** Српски дијалектолошки зборник
- Станић 1974:** Милија Станић, *Ускочки говор*, СДЗб, XX.
- Шимундић 1988:** Mate Šimundić, *Rječnik osobnih imena*, Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.
- Шћепановић 2020:** Михаило Шћепановић, *Стварни и измишљени топоними у књижевном тексту Радослава Братића*, у: М. Ковачевић (ред.), *Значај српског језика и књижевности за очување идентитета Републике Српске*, VI, *Насеља у делима српских писаца*, Пале: Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву, 237–261.

BRATIĆ'S MYTHICAL BIŠ

Summary

The paper, based on excerpted examples from Radoslav Bratić's book *The Most Beautiful Stories*, follows the settlement name BIŠ in the context, then its perception in literary criticism and, finally, proposes the semantic basis of this author's mysterious settlement name. On the basis of grammatical, more precisely morphophonological analysis, it is shown that this settlement name, on a hypothetical level, can be connected with the anthroponym base Ljubislav.

Keywords: Radoslav Bratić, onomastic analysis, toponym, settlement name, anthroponym, Biš.

Mihailo M. Šćepanović